

Formandens beretning¹

Al kirkegårdskultur bygger på en bredere forståelse af mennesket end den, at mennesket kun er et stykke biologi, som formulder.

Af Elof Westergaard

Biskop og formand for Foreningen for Kirkegårdskultur

Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig. Der skal hverken være hyldebuske eller nælder, græsset må kun gå op til ankelen. Det skal være smukt, jævnt, langt græs, som kirkevægerne slår to eller tre gange om sommeren, så godtfolk kan komme til deres forældres grave...

Sørg derfor også for, at den seng, som I skal ligge den længste tid i, altid er rent og smukt indhegnet med en kirkegårdsmur med riste, låge og porte, og hvad der ellers hører til, så man kan sige, at I holder kirken dejlig, ryddet og pyntet inde og ude.

Disse ord er fra Peder Palladius' *En Visitatsbog*. Mange af os, som har arbejdet med kirkegårdsområdet i mange år, er stødt på disse ord før. De udgør en form for grundtekst for vores kirkegårdskultur.

Peder Palladius (1503-1560) var Sjællands første lutherske biskop, og visitatsbogen er hans formaninger til menighederne og kirkerne om, hvordan de skal gebærde sig i den ny situation efter reformationens indførelse i Danmark. *Palladius Visitatsbog* giver anvisninger på, hvordan man lokalt fremover skal tage vare på kirke og kirkegård.

Den lutherske-evangeliske kirke havde gjort op med meget af det gamle fra katolsk tid, men der var også en orden i det nye, og det er denne orden, som Palladius helt konkret, pragmatisk og praktisk formaner menigheden om gyldigheden af og giver dem anvisninger på.

Selv om det er næsten 500 år siden, Palladius skrev sin visitatsbog, så er der fortsat meget at hente i hans grundsyn,

også hvad også angår kirkegårds-kulturen. Vi skal værne om vores kirkegårde.

Kirkegården er et sted, som vi skal tage vare på og drage omsorg for, pleje på bedste vis. For her begraver vi vores døde. Kirkegårde er at betragte som den seng, vi skal ligge længst i, hvad enten det er støv i en urne, vi har begravet, eller en krop i en kiste, som lægges i jorden, så er der ikke kun tale om affaldsprodukter, som det er ligegyldigt, hvad vi gør med. Kirkegårds-kultur er at tage ansvar for og drage omsorg for, at den døde begravnes på en ordentlig måde, og at det sker i respekt for, at den døde var et levende menneske.

Det er ikke sikkert, at der er så mange, som i dag opfatter kirkegården som en seng, men nogle taler dog stadig om kirkegården som det sidste hvilested. Hvilke billeder og metaforer vi end kan og vil bruge om kirkegården, så ligger det imidlertid som et grundsyn i *Foreningen for Kirkegårds-kultur*, at vi insisterer på en bredere forståelse af mennesket end den, at mennesket kun er et stykke biologi, som formulerer.

Kirkegården er et andet og anderledes sted, men ikke udelukkende fordi vi dér begraver vores døde og dermed får stedfæstet den døde. Kirkegården er også et andet sted, fordi kirkegården giver rum og plads til, at en erindring om afdøde kan holdes levende. Er vi uden for kirkegårds-diget i hast i gang med den nye dags opgaver, så er kirkegården stedet, hvor vi møder det, vi kom fra, og det som vi blev til af. Længst afdøde familiemedlemmer, venner, naboer og folk ligger på kirkegården. Mennesker, vi har delt tid sammen med, og de, som har været med til at præge os. Kirkegården er, for så vidt vi netop dér får vækket vores erindring, et levende sted.

Mange forhold vanskeliggør imidlertid dette aspekt i dag. Viste gravminderne i en periode, hvem vi var, med titler og vers, og blev det bærende udtryk siden, at i døden er vi alle lige, så er det i dag snarere, at i døden er vi alle glemte og væk.

Vi lever i en kultur præget af acceleration og hast, og her kan kirkegården forekomme at være et temmelig ubekvemt sted, hvor vi bliver mindet om noget, vi helst ikke vil mindes om. Havet og skoven spejler som begravelsessted måske bedre tidsepokens idealer.

Men det er imidlertid vigtigt at insistere på kirkegårdens betydning og i den forbindelse fortsat arbejde for og arbejde med dette hegnete område, som kirkegården er. Dette steds særpræg af en blanding af natur og kultur. Kirkegården er et vigtigt pauserum, mere end et sort hul i byrummet, det er nemlig et levende sted, hvor vi fortsat kan blive mindet om såvel vores vilkår som mennesker og om, hvordan vi bliver til ved at dele livet med hinanden.

Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig. Der skal hverken være hyldebuske eller nælder, græsset må kun gå op til ankelen,

skrev Peder Palladius i 1540'erne.

Af mange grunde er der i dag brug for flere og mere ekstensivt drevne kirkegårde. De flere urnebegravelser med deraf følgende brug for et mindsket gravstedsareal, den øgede beivågenhed på kirkegårdsdriftens økonomi og et ændret natursyn fremmer et sådant behov.

Peder Palladius' ord kan derfor godt gå hen og have en fremtid for sig flere steder i landet. Jeg tænker her på hans vurdering af, hvad det vil sige, at kirkegården er ren og ordentlig, hans krav til plejeniveauet, at græsset "kun" må gå op til ankelen. Den græsklædte kirkegård, hvis græsarealer kun skal slås et par gange om sommeren, har en fremtid for sig.

Jeg tror ikke, vi kommer uden om, at vi vil se flere kirkegårde, som vil få et større præg af græstæppe, klitlandskab eller hede. Hvis valget står mellem at lukke en kirkegård eller at gøre den økonomisk mindre dyr, så vil jeg personligt altid gå efter den sidste løsning. Jeg bryder mig ikke om tanken om at lukke en kirkegård, og da slet ikke så længe nogen i et lille sogn eller på et sted har et ønske om at blive begravet på den pågældende kirkegård. Jeg finder det heller ikke nødvendigt, såfremt menighedsråd og kirkegårdsbestyrelse i stedet arbejder med en mere ekstensiv form for drift. Der er således alle gode grunde til at give vores kirkegårde et endnu større naturpræg. Dog uden at man glemmer eller giver køb på det nødvendige samspil mellem natur og kultur, som er så karakteristisk for de danske kirkegårde.

Noter

- 1 Uddrag af formandens beretning holdt på generalforsamlingen i forbindelse med årsmødet på Bornholm.